

Anna Gwadera

Polska recepcja wydawnicza i czytelnicza powieści Frances Hodgson Burnett : komunikat o stanie badań

Nowa Biblioteka. Usługi, Technologie Informacyjne i Media nr 4 (23), 113-122

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Anna Gwadera

Studentka III roku filologii polskiej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: anna.k.gwr@gmail.com

Polska recepcja wydawnicza i czytelnicza powieści Frances Hodgson Burnett Komunikat o stanie badań

Abstrakt: W artykule przedstawiono zarys stanu badań recepcji wydawniczej i czytelniczej twórczości Frances Hodgson Burnett w Polsce. Zwrócono uwagę na mało znane utwory pisarki. Na przykładzie analizy wyników ankietowych badań własnych przeprowadzonych wśród gimnazjalistów i licealistów wzorcowego zespołu szkół ogólnokształcących w Gliwicach pokazano współczesne zainteresowanie tekstami F.H. Burnett. Całości dopełniła ogólna analiza literacka dzieł oraz wskazanie ich walorów biblioterapeutycznych.

Słowa kluczowe: Frances Hodgson Burnett. Recepcja czytelnicza. Recepcja wydawnicza

Frances Hodgson Burnett zaistniała w literaturze światowej jako autorka powieści dla dziewcząt, a największą popularnością wśród czterech pokoleń czytelników cieszyły się *Tajemniczy ogród*, *Mała księżniczka* oraz *Mały lord*. Utwory te zyskały niepodważalne uznanie publiczności, jednak krytyka literacka odnosiła się do nich z dużym dystansem. Chociaż *Tajemniczy ogród* został włączony do kanonu polskich lektur obowiązkowych dla szkoły podstawowej (od 1985 r. do dziś) (Franaszek, 2006, s. 39), wydaje się, że na gruncie polskim nie odkryto całej twórczości F.H. Burnett, ani nie dostrzeżono wszystkich walorów znanych i popularnych już powieści.

Recepcja wydawnicza

Do Polski utwory F.H. Burnett dotarły stosunkowo wcześniej – jej pierwsza powieść, *Mały lord*, została opublikowana w 1889 r. w Warszawie przez wydawnictwo Gebethner i Wolff zaledwie trzy lata po ukazaniu się oryginału (Tylicka, Leszczyński, 2002, s. 56). Przed I wojną światową wznawiano ją jeszcze dwa razy (1907, 1914), a w dwudziestoleciu międzywojennym aż sześć razy (1919, 1925, 1927, 1930, 1936, 1939). Mimo że w tamtym okresie wydawnictwo Gebethner i Wolff było liderem wydawniczym powieści Burnett, *Mały lord* ukazał się też w Księgarni Nakładowej (Warszawa, 1927) oraz w Nowym Wydawnictwie (Warszawa, 1930). Pierwszą edycję *Tajemniczego ogrodu* na rynku polskim, w 1914 r., również trzy lata po wydaniu oryginału, przygotowało wydawnictwo Gebethner i Wolff. Kolejna, opatrzona pięknymi rycinami Charlesa Robinsona, ukazała się, nakładem tej oficyny, ale drukiem Władysława Ludwika Anczyca w Krakowie w 1917 r. W latach 1918–1939 udostępniono polskiemu czytelnikowi pięć wydań *Tajemniczego ogrodu* (1927, 1930, 1935, 1937, 1938). *Mała księżniczka* dołączyła do repertuaru wydawniczego Gebethnera i Wolffa pod zmienionym tytułem *Co się stało na pensyi?* (1913, 1917) (Kulickowska, 1975, s. 135), lecz w okresie międzywojennym wydały ją również: Księgarnia Gustawa Szylinga (Warszawa, 1931, 1938), Księgarnia Jakuba Przeworskiego (Warszawa 1938) oraz Zakłady Drukarskie Waclawa Piekarnika (Warszawa, 1931)¹.

Po 1945 r. wydawnictwu Gebethner i Wolff udało się opublikować dwa wydania *Tajemniczego ogrodu* (1946, 1949) oraz jedno *Małego lorda* (1947). Ta ostatnia powieść została także dwukrotnie ogłoszona drukiem przez Wydawnictwo Polskie Rudolfa Wagnera (Norymberga, 1946, 1947). Potem nastąpił okres całkowitej absencji F.H. Burnett na polskim rynku wydawniczym i czytelnicznym. Stan ten był konsekwencją wpisania *Małej księżniczki* do *Wykazu książek podlegających niezwłocznemu wycofaniu* ogłoszonego przez Ministerstwo Kultury i Sztuki (Pytlos, Gwadera, 2014, s. 102) w latach 1951–1952. Tytuł ten znalazł się w nim m.in. obok wszystkich wydań Lucy Maud Montgomery, *Śnieżki* braci Grimm, *Księżniczki na ziarnku grochu* Hansa Christiana Andersena, *Legend o świętych* Selmy Lagerlöf, a także utworów Aleksandra Dumasa i Hansa Fallady (Heska-Kwaśniewicz, 1996). Bohaterka *Małej księżniczki*, mimo

¹ Daty poszczególnych wydań ustalono na podstawie: (Bębenek, 1977); (Krassowska, Grefkowicz, 1995); (*Katalogi*).

konieczności podjęcia ciężkiej fizycznej pracy, do której zmusiła ją śmierć ojca, z powodu nieprawomyślnego pochodzenia nie znalazła uznania w oczach wyznawców socrealizmu, podobnie jak pozostali bohaterowie F.H. Burnett.

Po 1955 r. książki F.H. Burnett zostały przywrócone polskiemu czytelnikowi, a liczby ich wydań systematycznie rosły. Do początku lat dziewięćdziesiątych XX w. najwięcej jej książek opublikowała Nasza Księgarnia, co czyniło Burnett jedną z najczęściej tłumaczonych przez wydawnictwo autorek (Rogoż, 2013, s. 363). *Mała księżniczka* doczekała się sześciu wydań (1959, 1963, 1968, 1971, 1973, 1980), a *Tajemniczy ogród* siedmiu (1956, 1968, 1971, 1973, 1975, 1978, 1981). Warto zauważyć, że wydawnictwo szczególnie dbało o szatę graficzną książek, zatrudniając najlepszych grafików (Rogoż, 2013, s. 364–365). W wymienionych wydaniach ilustratorami byli Bogdan Zieleniec (*Tajemniczy ogród*) i Antoni Uniechowski (*Mała księżniczka*). Mimo swoistego monopolu wydawniczego na powieści Burnett, realizowanego przez Naszą Księgarnię, *Mały lord* nie został wzniesiony przez to wydawnictwo. Jako pierwsze po wojnie podjęło się tego w 1957 r. Wydawnictwo Łódzkie. Powieść F.H. Burnett była dla tej oficyny debiutem wydawniczym w zakresie literatury dziecięcej (Rogoż, 2013, s. 381).

Lata dziewięćdziesiąte XX w. okazały się momentem przełomowym pod względem liczby wydań powieści F.H. Burnett, zwłaszcza *Tajemniczego ogrodu*. Zwiększyła się także różnorodność wydawców; Nasza Księgarnia straciła pozycję lidera w tej dziedzinie. *Mała księżniczka* była wydawana 13 razy (Nasza Księgarnia, Warszawa 1990, 1991, 1992, 1994, 1999, 2000; Algo, Toruń 1992, 1994; Viator, Warszawa 1993; Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 1994; MOST, Warszawa 1996; Prószyński i S-ka, Warszawa 1997; Zielona Sowa, Kraków 2000), *Tajemniczy ogród* – 25 razy (Nasza Księgarnia, Warszawa 1990, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1999, 2000; Ossolineum Wrocław, Kraków 1991; Algo Toruń 1994; Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 1994; Debit, Bielsko-Biała 1995; Siedmioróg, Wrocław 1995, 1996, 1998; Prószyński i S-ka, Warszawa 1996, 1997, 1998; Zielona Sowa, Kraków 1997; Podsjedlik-Raniowski i Spółka, Poznań 1997; Kama, Warszawa 1997, 1998; Philip Wilson, Warszawa 1998; C&T, Toruń 1998), *Mały lord* – 9 razy (Officina, Warszawa 1990; Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1990; Oficyna Wydawnicza RYTM, Warszawa 1994; Nasza Księgarnia, Warszawa 1994, 1997; MOST, Warszawa 1996; Prószyński i S-ka Warszawa 1998; Zielona Sowa, Kraków 2000; Siedmioróg, Wrocław 2000). W latach 2000–

2016 ukazało się 36 edycji *Tajemniczego ogrodu*, 21 *Małej księżniczki* oraz 10 *Małego lorda*².

Lata dziewięćdziesiąte to także czas odkrywania innych, poza wymienionymi, powieści F.H. Burnett. Po pierwszym wydaniu *Panny szlachetnego rodu* w 1932 r. przez Jakuba Przeworskiego, kolejne, dopiero w 1992 r., przygotowało wydawnictwo Akapit z Katowic. Na uwagę zasługuje fakt, że edycja przedwojenna była reklamowana jako „powieść autorki *Małego lorda*” (Krassowska, Grefkowicz, 1995, s. 51). Taki zapis na karcie tytułowej świadczy o tym, iż książka ta odniosła wystarczająco duży sukces, aby pozostałe były postrzegane przez pryzmat jej zalet. W 1995 r. po raz pierwszy opublikowano *Tajemnicę dworu w Stornham* (Novus Orbis z Gdańska). W serii Wielka Klasa Literatury Angielskiej tego wydawcy ukazały się także: *Zaginiony książę* (1994, 1995), *Mali wędrowcy* (1996) oraz *Sekret markizy* (1998). Wymienić należy również jedno polskie wydanie *Krainy błękitnych kwiatów* z 1995 r. (wydawnictwo Algo z Torunia). Zastanawiające jest, że tylko raz ukazała się na rynku polskim powieść *Klejnoty ciotki Klotyldy*, w formie dodatku do czasopisma „Wieczory rodzinne” z 1895 r.³

Spośród wymienionych tytułów większej liczby edycji doczekał się jedynie *Zaginiony książę*. Poza wydawnictwem Novus Orbis powieść tę wydały także: Algo Toruń 1994; Prószyński i S-ka Warszawa 1999; Zielona Sowa Kraków 2004, 2005. Bez odpowiedzi pozostaje pytanie, dlaczego powieści F.H. Burnett nie zostały opublikowane wcześniej. Gdyby przyczyny tego zjawiska szukać w założeniach socrealizmu, można domniemywać, że idee konspiracyjnej walki o wolność z wrogiem kreującym się na przyjaciela (*Zaginiony książę*), mesjańskiego indywidualizmu (*Kraina błękitnych kwiatów*) czy pozytywnej moralnie warstwy arystokratycznej (*Panna szlachetnego rodu*, *Sekret markizy*) pozostawały w sprzeczności z programem kształcenia i wychowania młodego pokolenia Polski Ludowej.

Badania nad recepcją wydawniczą utworów F.H. Burnett cechuje niespójność i fragmentaryczność. Brak komplementarnych badań zaowocował powielanymi błędami dotyczącymi dat pierwszych wydań jej powieści. W opracowaniach na temat literatury dla dzieci i młodzieży podaje się rok 1917 jako datę publikacji *Tajemniczego ogrodu* w Polsce (Tylicka, Leszczyński, 2002, s. 56), podczas gdy ustalenia na podstawie cyfrowych katalogów Biblioteki Narodowej wskazują

² Daty poszczególnych wydań ustalono na podstawie: (*Katalogi*).

³ Dodatek do „Wieczorów rodzinnych” 1895, nr 44–46. Ustalono za: (*Katalogi*).

na rok 1914. Pierwszą publikację *Małego lorda* datuje się na rok 1913 (Kulickowska, 1975, s. 135), gdy tymczasem powieść trafiła do księgarni znacznie wcześniej, bo w 1889 i w 1907 r. (pierwsze dwa wydania pominięto, błędnie podając datę zbliżoną do wydania trzeciego).

Recepcja czytelnicza

Dane odnoszące się do recepcji czytelniczej również są bardzo ograniczone. Obserwacje bibliotek i czytelni dziecięcych, prowadzone w latach 1929–1931 przez Barbarę Groszlikową i Marię Gutry, dostarczyły danych statystycznych na temat preferowanych przez dzieci książek (Gutry, Groszlikowa, 1933, s. 391). Dziewczęta w wieku od 10 do 15 lat wybierały książki F.H. Burnett obok takich tytułów, jak: *Chata wuja Toma* Harriet Beecher-Stowe, *Słownik irlandzki* Edny Lyall, *Mała Dorrit* i *David Copperfield* Charlesa Dickensa oraz *Ania z Zielonego Wzgórza* L.M. Montgomery. Badaczki zaklasyfikowały *Tajemniczy ogród* jako książkę: „odpowiadającą instyktom młodocianych czytelników. Bo w pierwszym stadium rozwoju czytelnika nie wchodzi jeszcze w grę pojęcia i idee, a czytelnik pozostaje prawie wyłącznie we władzy instyktów, z którymi łączą się uczucia i obrazy” (Gutry, Groszlikowa, 1933, s. 392). Równocześnie zaznaczyły liczne atuty powieści – poruszaną w nich tematykę miłości ojczyzny, przyjaźni, odpowiedzialności i troski o innych. Autorki opracowania postawiły analizowanym książkom wysokie wymagania dydaktyczne, a nie zauważyły wielkich treści uniwersalnych przekazywanych poprzez opis codziennych zmagani życiowych małych bohaterów.

Na potrzeby artykułu przeprowadzono ankietę na temat współczesnej recepcji czytelniczej powieści F.H. Burnett w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 11 w Gliwicach. Pytania dotyczyły lektury (lub jej braku) poszczególnych tytułów w dotychczasowej praktyce czytelniczej oraz znajomości adaptacji filmowych lub teatralnych. Badaniami objęto uczniów sześciu klas gimnazjalnych (161 kwestionariuszy ankiet) i dziesięciu klas licealnych (298 kwestionariuszy). Pozytywne odpowiedzi prezentują się następująco:

Tabela 1. Liczba pozytywnych odpowiedzi w przeprowadzonej ankiecie

Tytuł	Liceum	Gimnazjum	Łącznie
<i>Mały lord</i>	6,04%	1,86%	4,58%
<i>Mali wędrowcy</i>	0,00%	1,24%	0,44%
<i>Sekret markizy</i>	0,67%	1,24%	0,87%
<i>Mała księżniczka</i>	15,77%	8,7%	13,29%
<i>Tajemnica dworu w Stornham</i>	0,67%	1,86%	1,09%
<i>Kraina błękitnych kwiatów</i>	1,01%	0,62%	0,87%
<i>Tajemniczy ogród</i>	66,11%	73,29%	68,63%
<i>Zaginiony książę</i>	0,34%	0,62%	1,09%
<i>Panna szlachetnego rodu</i>	0,00%	0,00%	0,00%
<i>Klejnoty ciotki Klotyldy</i>	0,00%	0,00%	0,00%

Źródło: Badania własne. Ankieta przeprowadzona 25.02.2016 r. w ZSO nr 11 w Gliwicach.

Wśród uczniów liceum 6,04% zadeklarowało lekturę *Małego lorda*, podczas gdy w gimnazjum wartość ta spadła do 1,86%. *Mała księżniczka* cieszyła się większą popularnością – jej lekturę w liceum potwierdziło 15,77%, a w gimnazjum 8,7% uczniów. Nieco zmienione proporcje dotyczą *Tajemniczego ogrodu* – to wśród gimnazjalistów pojawia się więcej czytelników tej powieści (73,29%) niż w liceum (66,11%). Należy podkreślić fakt, że *Tajemniczy ogród* to obecna lektura piątej klasy szkoły podstawowej, a także że szkoła, w której miało miejsce badanie, w rankingu śląskich liceów zajmuje 24. miejsce na 100 szkół (*Ranking*), zalicza się więc do grona najlepszych placówek pod względem poziomu edukacji. Pozostałe lektury były niemal nieobecne w wyborach czytelniczych młodzieży i osiągnęły wynik zbliżony do 1% lub mniejszy. Niezmienną tendencją jest natomiast przewaga dziewcząt nad chłopcami wśród czytelników F.H. Burnett, wynosząca 15,4%.

Odpowiadając na pytanie o popularność adaptacji poszczególnych powieści, młodzież deklarowała znajomość filmów zrealizowanych na podstawie *Tajemniczego ogrodu* (188 osób na 459 ankietowanych) oraz *Małej księżniczki* (44 osoby na 459 ankietowanych). 14 osób obejrzało sztukę teatralną *Tajemniczy ogród*, a jedynie 3 osoby przedstawienie oparte na motywach *Małej księżniczki*.

Aspekt literacki

Powieści F.H. Burnett, pojawiając się na polskim rynku wydawniczym tuż przed wojną, konkurowały z wydawaną w tym samym czasie *Anią z Zielonego Wzgórza* L.M. Montgomery. Krystyna Kuliczowska pisze, że dzieła obu autorek są nieporównywalne. „Książki Burnett mają tendencję do niezdrowej sensacji, do efektownej, lecz nieco sztucznej tajemniczości” (Kuliczowska, 1975, s. 135). Wanda Janina Grodzieńska nazywa powojenne wznowienie powieści Burnett „poważnym błędem wydawnictwa” (Ostasz, 2013, s. 185). Nawet Ewa Szelburg-Zarembina w znaczący sposób krytykuje książki Burnett już w 1934 r. (Szelburg-Zarembina, 1934), uznając, że *Mały lord* jest dziełem zbyt staromodnym dla nowego pokolenia, gdyż młodzi ludzie zasługują na nową literaturę. Równocześnie potępia wszystkich, którzy te „bezużyteczne” teksty dają dzieciom do ręki – wychowawców, nauczycieli i rodziców.

Spoglądając na problem z ponadstuletniej perspektywy, można sformułować wniosek, że żadna z cytowanych autorek nie sprostала wymogom obiektywnej oceny powieści, z uwzględnieniem uniwersalnych kryteriów właściwych wielkim dziełom literackim (bez podziału na literaturę dla dorosłego i dziecięcego odbiorcy). Powieści F.H. Burnett wciąż przekazują młodemu czytelnikowi prawdę o człowieku, która nie ulega dezaktualizacji, umożliwiają też wielopoziomową interpretację, w zależności od stopnia dojrzałości życiowej i czytelniczej odbiorcy. Wskazuje na to ciągle rosnąca współcześnie liczba edycji, liczne wznowienia w pięknej, artystycznej, nieszablonowej szacie graficznej (np. wydanie *Tajemniczego ogrodu* wydawnictwa Zysk i S-ka z 2015 r., z ilustracjami Ingi Moore), filmy o zasięgu międzynarodowym, jak również pozytywny odbiór czytelniczy, który kontrastuje z doniesieniami Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej na temat stanu kultury czytelniczej społeczeństwa polskiego (*Podstawowe*). Dla określenia wartości literackich powieści F.H. Burnett ważne stało się umieszczenie *Tajemniczego ogrodu* na liście lektur szkolnych. Ten fakt wskazuje na znaczącą funkcję dydaktyczną utworu oraz na jej wysoki poziom artystyczny.

Jak zauważa Katarzyna Krasoń, powieści F.H. Burnett stanowią doskonały literacko materiał na książkę biblioterapeutyczną (Krasoń, 2009, s. 280). Wydaje się, że przywołana w tekście *Mała księżniczka* była inspiracją dla Roksany Jędrzejewskiej-Wróbel, autorki *Lucjana – lwa, jakiego nie było*, książki napisanej dla najmłodszych pacjentów oddziałów onkologicznych (Jędrzejewska-Wróbel, 2012). Powieści F.H. Burnett

nie są to książki dla dziewcząt o „porywaniu nocą na bal, tańcu przy księżycu na luksusowych statkach”, co stanowiło zarzut sformułowany przez Stefanię Wortman (Ostasz, 2013, s. 171–172). W każdym z utworów autorka opisuje problem życiowy, który zdane jedynie na własne siły dziecko, na ogół sierota, musi rozwiązać, aby fizycznie przeżyć, a zarazem psychicznie i moralnie dojrzeć. Droga prowadząca do oczekiwanego przez małego czytelnika happy endu jest sprawdzianem i szkołą charakteru. System wychowawczy F.H. Burnett realizuje typowo baśniową moralność – cnota zostaje nagrodzona, a występki ukarane. Swoistym biblioterapeutycznym wątkiem jest często występujący w jej powieściach motyw podróży.

Warto zwrócić uwagę, że F.H. Burnett, kojarzona jedynie z powieścią dla dziewcząt, została zupełnie niezauważona jako autorka utworów, które mogą zyskać uznanie w oczach chłopców. Do tej grupy należy przede wszystkim *Zaginiony książę*. Powieść opisuje życie chłopca, jego ojca i służącego, którzy wędrują po krajach Europy, nigdzie nie mogąc osiąść na dłużej. Marco zna biegle kilka języków, odwiedził mnóstwo miejsc, jednak nie ma przyjaciół. Gdy odkrywa trudną, ale mocną więź łączącą go ze Szczurkiem, rozpoczyna swoją ostatnią już podróż. Powraca z niej nie jako Marco, lecz zagubiony przed wiekami Iwan. Czyż nie tak wyglądają scenariusze wielu historii i filmów dla chłopców?

Twórczość F.H. Burnett pozostaje inspirującym materiałem do badań za względu na luki w przeprowadzonych dotychczas analizach. Nawet powierzchowny ogląd problemu pozwala zauważyć wątki zasługujące na dogłębne studium. Należą do nich m.in.: brak pozytywnej krytyki literackiej, jej wpływ na odbiór czytelniczy dzieł, walory biblioterapeutyczne, nieznaną polskiemu odbiorcy część dorobku pisarskiego autorki *Tajemniczego ogrodu*. Ze względu na wartości artystyczne i głęboko humanistyczne przesłanie teksty F.H. Burnett niewątpliwie zasługują na bardziej intensywną promocję, zwłaszcza wśród dorosłych odpowiedzialnych za formowanie osobowości młodego pokolenia. Postulat ten jest istotny przede wszystkim w odniesieniu do mało znanych wartości terapeutycznych jej dzieł, które – zgodnie z koncepcją Bruno Bettelheima – są uwydatnione i usankcjonowane przez walory artystyczne (Bettelheim, 1985, s. 53).

Literatura

- [1] Bettelheim, B. (1985). *Cudowne i pożyteczne. O znaczeniach i wartościach baśni*. D. Danek (przekład). Warszawa: PIW.

- [2] Bębenek, S. (1977). *Bibliografia literatury tłumaczonej na język polski wydanej w latach 1945–1976*. Warszawa: Czytelnik.
- [3] Franaszek, A. (2006). *Od Bieruta do Herlinga Grudzińskiego. Wykaz lektur szkolnych w Polsce w latach 1946–1999*. Warszawa: Biblioteka Narodowa.
- [4] Gutry, M., Groszlikowa, B. (1933). Dwadzieścia poczytnych książek. *Ruch pedagogiczny* nr 3. Za: Białek, J.Z. (1979). *Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1918–1939* (s. 391–395). Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- [5] Heska-Kwaśniewicz, K. (1996). Przed czym chciano ochronić młodego czytelnika w PRL-u, czyli o czystkach w bibliotekach szkolnych lat 1949–1953. W: K. Heska-Kwaśniewicz, I. Socha (red.), *Młody czytelnik w świecie książki, biblioteki, informacji* (s. 73–80). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- [6] Jędrzejewska-Wróbel, R. (2005). *Lucjan-lew, jakiego nie było*. Katowice: ING Bank Śląski.
- [7] Katalogi cyfrowe Biblioteki Narodowej: <https://alpha.bn.org.pl> (26.04.–3.05.2016).
- [8] Krasoń, K. (2009). Biblioterapia. W: K. Heska-Kwaśniewicz (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży (po roku 1980)*. T. 2 (s. 255–283). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- [9] Krassowska, B., Grefkowicz, A. (1995). *Bibliografia literatury dla dzieci i młodzieży 1918–1939. Literatura polska i przekłady*. Warszawa: Biblioteka publiczna m.st. Warszawa – Biblioteka Główna.
- [10] Kuliczowska, K. (1975). *Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1864–1918*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- [11] Ostasz, M. (2013). Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1956 w świetle krytyki. W: K. Heska-Kwaśniewicz, K. Tałuc (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży (1945–1989)*. T. 3 (s. 166–189). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- [12] Podstawowe wyniki badań czytelnictwa za rok 2015. W: Biblioteka Narodowa. Pobrane z: <http://www.bn.org.pl/aktualnosci/1093-podstawowe-wyniki-badan-czytelnictwa-za-rok-2015.html> (1.05.2016).
- [13] Pytlos, B., Gwadera, M. (2014). Przemiany powieści historycznej dla młodzieży w latach 1945–1980. W: K. Heska-Kwaśniewicz, K. Tałuc (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży*. T. 4 (s. 98–115). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- [14] Ranking liceów województwa śląskiego czasopisma „Perspektywy”. Pobrane z: http://www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=2514:ranking-liceow-2016-woj-slaskie&catid=178&Itemid=351 (1.05.2016).

- [15] Rogoż, M. (2013). Wydawcy literatury dla dzieci i młodzieży (1945–1989). W: K. Heska-Kwaśniewicz, K. Tałuć (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży (1945–1989)*. T. 3 (s. 352–383). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- [16] Staniów, B. (2013). Przekłady z literatur obcych w latach 1945–1989. W: K. Heska-Kwaśniewicz, K. Tałuć (red.), *Literatura dla dzieci i młodzieży (1945–1989)*. T. 3 (s. 149–165). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- [17] Szelburg-Zarembina, E. (1934). Kilka uwag o literaturze dla dzieci. *Polonista* z. 4. Za: Białek, J.Z. (1979). *Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1918–1939* (s. 402–405). Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.
- [18] Tylicka, B., Leszczyński, G. (2002). *Słownik literatury dziecięcej i młodzieżowej*. Warszawa: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Anna Gwadera

3rd year student of Polish Studies

University of Silesia, Katowice

e-mail: anna.k.gwr@gmail.com

**Publishers' and Readers' Reception of Frances Hodgson Burnett's
Novels in Poland. Report on the State of Research**

Abstract: The article outlines the state of research on the publishers' and readers' reception of Frances Hodgson Burnett in Poland. Attention is drawn to her less known novels. Based on the results of the author of the article's own survey conducted among middle school and secondary school students of a model General Education School Complex in Gliwice, it is shown that these texts remain of interest to a contemporary student. A literary analysis of these works complements the article and points to their biblio-therapeutic values.

Keywords: Frances Hodgson Burnett. Publishers' reception. Readers' reception